

পাঠ নং ২১

চৰকাৰৰ ধাৰণা আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ চৰকাৰ

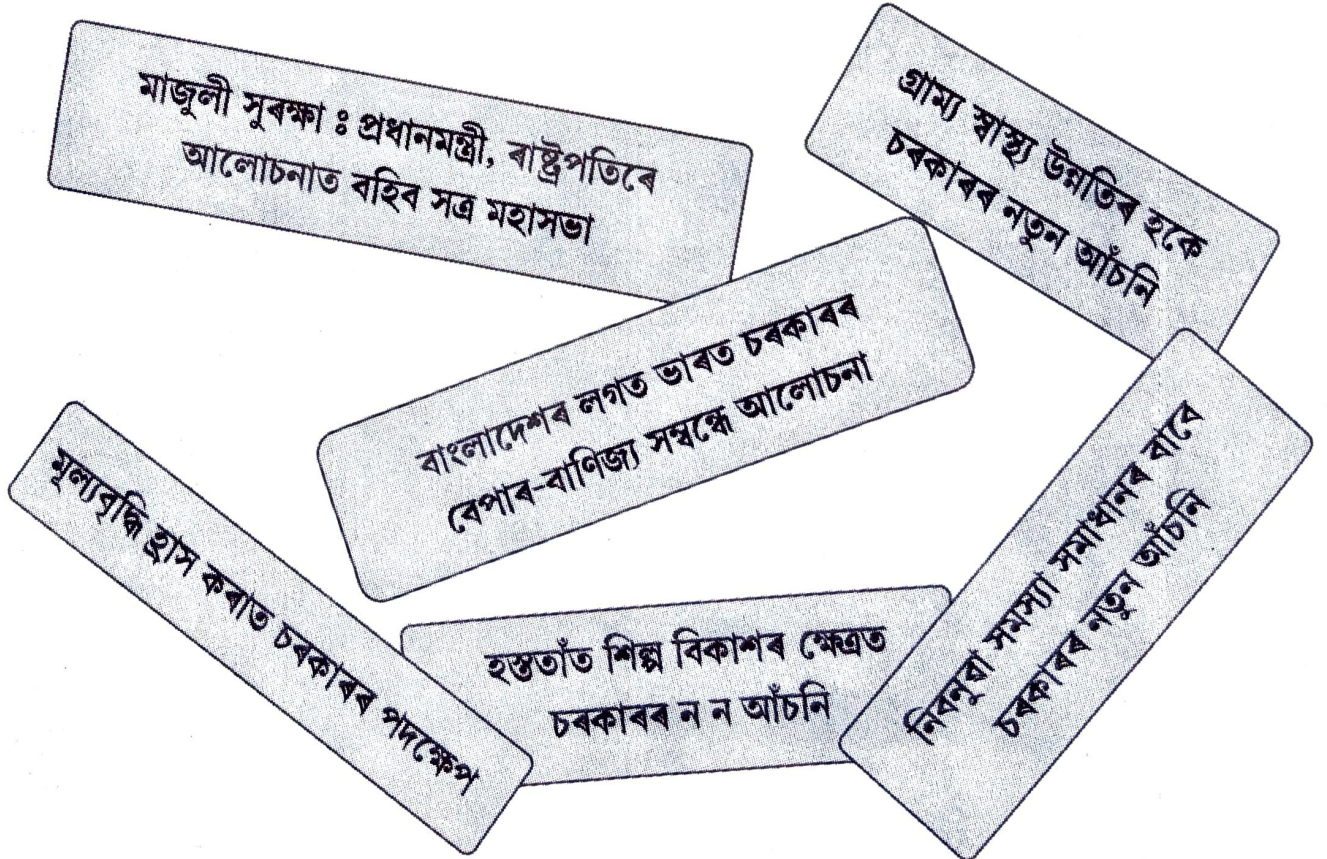

মূল অৰ্থ

- চৰকাৰ সম্বন্ধে প্ৰাথমিক ধাৰণা পোৱা।
- চৰকাৰৰ কাৰ্যাৱলী আৰু ইয়াৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বিষয়ে অৱগত হোৱা।
- বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ চৰকাৰৰ পাৰ্থক্য বুজি পোৱা।

মানুহ সমাজপ্ৰিয় প্ৰাণী। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰাই মানুহে সমাজ পাতি বাস কৰি আহিছে। সময়ৰ লগে লগে জনসংখ্যা বাঢ়ি যোৱাত শান্তিপূৰ্ণভাৱে সমাজত বাস কৰাৰ বাবে বিভিন্ন অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানৰ সৃষ্টি হৈছে। তেনেকুৱা এটি অনুষ্ঠান হ'ল চৰকাৰ। চৰকাৰে দেশ পৰিচালনা কৰে। যিকোনো দেশৰ বাবে চৰকাৰ এটি অপৰিহাৰ্য অংগ।

তলৰ বাক্যাংশ কেইটালৈ মন কৰাচোন —

আমি সততে ৰেডিঅ', টেলিভিছন, বাতৰিকাকত আদিত শুনা, দেখা, পঢ়া আৰু ওপৰত উল্লেখ কৰা এই বাক্যাংশবোৰে চৰকাৰৰ কামৰ এটি থূলমূল আভাস নিদিয়েনে? অকল এয়াই নহয়। দেশৰ জনসাধাৰণৰ ভৰণ-পোষণ,

শিক্ষা, স্বাস্থ্য, যাতায়াত, যোগাযোগ, নিৰাপত্তা আদি সকলো কাম চৰকাৰখনেই কৰে। জনসাধাৰণৰ বাবে সুলভ মূল্যৰ সামগ্ৰী যোগান, বিদ্যুৎ যোগান, নিবনুৱা সমস্যা সমাধান, বানপানী প্ৰতিৰোধ আদি কামৰ উপৰি দেশৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ, প্ৰতিবেশী দেশৰ সৈতে বন্ধুত্বসুলভ সম্পৰ্ক স্থাপন আদি সকলো কামৰ দায়িত্ব চৰকাৰেই লয়।

তোমালোকে বাৰু নাভাবানে যে, ইমানবোৰ কাম চৰকাৰে কেনেকৈ কৰে? তোমালোকে জানি লোৱা যে এনে ধৰণৰ কামসমূহ সুচাৰুৰূপে চলাবলৈ আমাৰ ভাৰতবৰ্ষত থকা কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ মাজত কামবোৰ নিয়াৰিকৈ ভগাই দিয়াৰ ব্যৱস্থা আছে। ইয়াৰ ভিতৰত যেনে— ৰে'লসেৱা, বিমান সেৱা, মুদ্ৰা প্ৰচলন, প্ৰতিবেশী আৰু বিদেশী দেশৰ লগত সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰা আদি গুৰুত্বপূৰ্ণ কামসমূহ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে পৰিচালনা কৰে। ৰাজ্য চৰকাৰে নিজৰ ৰাজ্যখনৰ উন্নয়নৰ বাবে ভাষা, সংস্কৃতি, সমাজকল্যাণ (পৰিয়াল কল্যাণ আৰু শিশু বিকাশ), কৃষি, স্বাস্থ্য আদি কামসমূহ পৰিচালনা কৰে। কিছুমান কাম কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক চৰকাৰে উমৈহতীয়াকৈ কৰাৰ ব্যৱস্থাও আছে।

ভাৰতবৰ্ষ এখন বিশাল দেশ। ইয়াত ২৯ খন ৰাজ্য আৰু ৭ খন কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল আছে। যেনে — অসম, পশ্চিমবঙ্গ আদি ৰাজ্য; চণ্ডীগড়, আন্দামান নিকোবৰ দ্বীপ আদি কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল। শাসন ব্যৱস্থাৰ বাবে দুটা পৰ্যায়ত চৰকাৰ গঠন কৰা হৈছে। কেন্দ্ৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ আৰু ৰাজ্যত ৰাজ্যিক চৰকাৰ। আকৌ স্থানীয় শাসনৰ বাবে গাঁও অঞ্চলত পঞ্চায়ত আৰু নগৰ অঞ্চলৰ বাবে স্থানীয় নিকায়সমূহ গঠন কৰা হৈছে।

দলগত কাৰ্য :

শিক্ষকৰ লগত আলোচনা কৰি কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ কামসমূহৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰা।

বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ চৰকাৰ :

আমাৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষৰ নিচিনা পৃথিৱীত আৰু বহুতো দেশ আছে। এই দেশবোৰৰ প্ৰত্যেকৰে নিজা নিজা চৰকাৰ আছে। এতিয়া কথা হ'ল— সকলো দেশৰ চৰকাৰ একে ধৰণৰ নে বেলেগ বেলেগ? আগতেই উল্লেখ কৰা হৈছে যে দেশ পৰিচালনাৰ বাবেই চৰকাৰ গঠন কৰা হয়। কিন্তু চৰকাৰ গঠন হোৱাটো আজিৰ কথা নহয়। বহু পুৰণি কালৰ পৰাই বিভিন্ন দেশত বিভিন্ন ধৰণৰ চৰকাৰ গঠন হৈ আহিছে। এইখিনিতে আমি চৰকাৰৰ কেইটামান প্ৰকাৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিমহঁক। যেনে— গণতন্ত্ৰ, ৰাজতন্ত্ৰ, একনায়কত্ববাদ আৰু সমাজতন্ত্ৰ।

গণতন্ত্ৰ :

আমাৰ ভাৰতবৰ্ষ এখন গণতান্ত্ৰিক দেশ। এতিয়া আমাৰ দেশত গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰ কিদৰে পৰিচালনা কৰা হয় তাক জানিবলৈ মণিমালা বাইদেউহঁতৰ গাঁৱলৈ যাওঁ বলা—

আজি মণিমালা বাইদেউহঁতৰ গাঁৱত উদুলি-মুদুলি। পুৱাৰ পৰা ওচৰৰ বিদ্যালয়ৰ ভোটকেন্দ্ৰত পুৰুষ মহিলাই শাৰী পাতিছেহি।

জানি থওঁ আহা :

জনসংখ্যাৰ ভিত্তিত ভাৰতবৰ্ষক পৃথিৱীৰ ভিতৰতে সৰ্ববৃহৎ গণতান্ত্ৰিক দেশ হিচাপে জনা যায়।

হেৰা মণিমালা
ব'লা, ভোট দিবলৈ যাওঁ।

মহিলাক ভোট দিবলৈ দিব জানো?
আমাৰনো ভোটৰ কি মূল্য আছে?

কিয় নিদিব?
গণতন্ত্ৰত তোমাৰ মোৰ
ভোটৰ মূল্য একেই।

সেইটো তুমি নিজে
চিন্তা কৰি চাবা। ভোট
দিয়াটো আমাৰ কৰ্তব্য।

ভোট কাক দিমনো?

এটা কাম কৰক। মোৰ
সলনি সোণটোক লৈ যাওঁক।
সিয়ে ভোট দিব পাৰিব।

সোণটোৰ ভোট দিয়াৰ বয়স হৈছে জানো? তাৰ বয়স ১৮
বছৰ হ'লেহে ভোট দিব পাৰিব। তাৰোপৰি তোমাৰ ভোটটো
তুমিহে দিব পাৰিবা। তোমাৰ হৈ আনে দিব নোৱাৰে নহয়।

তেনেহ'লে ব'লক। ভোট দিয়াটো
আমাৰ দেশৰ প্ৰতি এটা পালন কৰিবলগীয়া
কৰ্তব্য বুলি বুজি পালোঁ।

— পুৰুষৰ বাবে

— মহিলাৰ বাবে

ভোটকেন্দ্ৰ

ওপৰৰ কথোপকথনৰ পৰা তোমালোকে জানি লোৱা যে ভাৰতবৰ্ষত গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰ আছে। ইয়াত পুৰুষ আৰু মহিলাৰ ভোটৰ মূল্য সমান। জনসাধাৰণে নিৰ্বাচন কৰা প্ৰতিনিধিসকলে চৰকাৰ গঠন কৰে। ১৮ বছৰ বয়সৰ সকলো ভাৰতীয় নাগৰিকৰে ভোট দিয়াৰ অধিকাৰ আছে। তোমালোকে জানানে যে, এটা সময়ত পৃথিৱীৰ বহু দেশত মহিলা আৰু দুখীয়া মানুহক নিৰ্বাচনত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ দিয়া হোৱা নাছিল? যিসকল ব্যক্তিৰ সম্পত্তি আৰু শিক্ষা আছিল তেওঁলোকৰহে ভোটদানৰ অধিকাৰ আছিল। মহিলা, দুখীয়া, সম্পত্তিহীন আৰু অশিক্ষিত লোকক ভোট দিবলৈ দিয়া হোৱা নাছিল। কেইজনমান ব্যক্তিয়েহে দেশৰ ৰীতি-নীতি প্ৰস্তুত কৰি দেশ শাসন কৰাৰ সুবিধা পাইছিল।

স্বাধীন হোৱাৰ আগতে আমাৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষতো অতি কম সংখ্যক লোকেহে ভোট দানৰ অনুমতি পাইছিল। মহাত্মা গান্ধীকে আদি কৰি কেইবাজনো আগশাৰীৰ বিশিষ্ট ব্যক্তিয়ে এনেধৰণৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিবাদ কৰিছিল। বৰ্তমান ভাৰতবৰ্ষত ১৮ বছৰ বয়স হ'লেই ভোট দিয়াৰ অধিকাৰ পায়। জনসাধাৰণে এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে প্ৰতিনিধিসকলক নিৰ্বাচিত কৰে। সেয়েহে প্ৰতিনিধিসকল জনসাধাৰণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

ৰাজতন্ত্ৰ :

ৰাজতন্ত্ৰ বা ৰাজতান্ত্ৰিক চৰকাৰ এবিধ অতি পুৰণি চৰকাৰ। অতীত কালত এনেধৰণৰ চৰকাৰৰ প্ৰাধান্যই বেছি আছিল। এই ধৰণৰ চৰকাৰত ৰজাই সৰ্বেসৰ্বা। অৱশ্যে ৰজাক শাসন কাৰ্যত সহায় কৰাৰ বাবে ইয়াতো মন্ত্ৰী পৰিষদ থাকে। আইন, শাসন, বিচাৰ সকলো বিভাগৰ মুৰব্বী হ'ল ৰজা। তোমালোকে আহোম ৰজাসকলৰ বিষয়ে ইতিহাসত নিশ্চয় পঢ়িছা।

আহোম ৰজাসকলে প্ৰায় ৬০০ বছৰ অসমত ৰাজত্ব কৰিছিল। স্বৰ্গদেউ চ্যুকাফাই আহোম ৰাজ্য স্থাপন কৰিছিল। তেওঁৰ ৰাজকাৰ্যত সহায় কৰিবলৈ মন্ত্ৰী পৰিষদ আছিল যদিও ৰজাৰ ক্ষমতা সবাতোকৈ বেছি আছিল। ৰজাই দেশৰ সকলো শাসনকাৰ্য চলায় বাবে এনেধৰণৰ শাসন ব্যৱস্থাক ৰাজতন্ত্ৰ বোলা হয়। ৰাজতন্ত্ৰত ৰজাৰ পুত্ৰ বা কন্যাই উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে ৰাজপাটত বহে। বৰ্তমান ভূটান, ইংলণ্ডত ৰাজতন্ত্ৰৰ প্ৰচলন আছে। অৱশ্যে অতীতৰ ৰাজতন্ত্ৰ আৰু বৰ্তমানৰ ৰাজতন্ত্ৰৰ মাজত যথেষ্ট প্ৰভেদ আছে।

একনায়কত্ববাদ :

একনায়কত্ববাদ এটা অতি প্ৰাচীন শাসন ব্যৱস্থা। ই গণতন্ত্ৰতকৈ যথেষ্ট বেলেগ। ইয়াত এজন ব্যক্তিৰ শাসনত গুৰুত্ব থাকে। জনসাধাৰণে যাতে চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰিব নোৱাৰে, তাৰ বাবে কঠোৰ নিয়ম-নীতিৰ ব্যৱস্থা ৰখা হয়। একনায়কজনে ব্যক্তিসকলৰ জীৱন সকলো ক্ষেত্ৰতে নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, ইটালীৰ মুছোলিনি, জাৰ্মানীৰ হিটলাৰ আদিৰ নাম উল্লেখযোগ্য।

সমাজতন্ত্ৰ :

অন্য এক প্ৰকাৰৰ চৰকাৰ হৈছে সমাজতন্ত্ৰ। এই শাসনব্যৱস্থাই ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ বিলোপ সাধন বিচাৰে। কাৰণ ব্যক্তিৰ স্বাৰ্থতকৈ সামাজিক স্বাৰ্থৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হয়। সেইবাবে এই ব্যৱস্থাত চৰকাৰেই সকলো ক্ষমতাৰ অধিকাৰী হয় আৰু উৎপাদিত বস্তুৰ বিতৰণো চৰকাৰে নিজে কৰে। যি চৰকাৰে সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহৰ মাজত অৰ্থনৈতিক সমতাৰ যোগেদি সমাজত ন্যায় স্থাপন কৰিব বিচাৰে তাকে সমাজতান্ত্ৰিক চৰকাৰ বোলে। আমাৰ প্ৰতিবেশী চীনদেশ আৰু কিউবাত এনেধৰণৰ চৰকাৰ আছে।

মনত ৰাখিবলগীয়া কথা :

- চৰকাৰ দেশৰ আটাইতকৈ সৰ্ব্বোচ্চ আৰু ক্ষমতাশালী অনুষ্ঠান।
- চৰকাৰে দেশৰ জনসাধাৰণৰ উন্নয়নৰ কাৰণে সকলো আঁচনি প্ৰস্তুত কৰি কাৰ্যকৰী কৰে।
- চৰকাৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ আছে, যেনে — গণতন্ত্ৰ, ৰাজতন্ত্ৰ, একনায়কত্ববাদ আৰু সমাজতন্ত্ৰ।
- ভাৰতবৰ্ষ এখন গণতান্ত্ৰিক দেশ।
- গণতন্ত্ৰত সকলোৱে চৰকাৰ গঠনত অংশ গ্ৰহণ কৰে।

- ৰাজতন্ত্ৰত ৰজাই সৰ্বেসৰ্ব।
- একনায়কত্ববাদত জনসাধাৰণে স্বাধীনতা উপভোগ কৰিব নোৱাৰে।
- সমাজতন্ত্ৰত ব্যক্তিগত স্বাৰ্থতকৈ সামাজিক স্বাৰ্থত অধিক গুৰুত্ব দিয়া হয়।

অনুশীলনী :

১) উত্তৰ লিখা—

- (ক) চৰকাৰ বুলিলে কি বুজা?
- (খ) তোমাৰ দৈনন্দিন জীৱনত চৰকাৰে আগবঢ়োৱা সেৱাৰ বিষয়ে তিনিটা বাক্য লিখা।
- (গ) আমাৰ দেশত কি ধৰণৰ চৰকাৰে শাসন কৰে? আমাৰ গণতন্ত্ৰৰ তিনিটা বৈশিষ্ট্য লিখা।
- (ঘ) ৰাজতন্ত্ৰ আৰু সমাজতন্ত্ৰ থকা একোখনকৈ দেশৰ নাম লিখা।

২) চমু উত্তৰ লিখা—

- ক) কিমান বছৰ বয়সত ভাৰতীয় নাগৰিকে ভোটদান কৰিব পাৰে?
- খ) একনায়কত্ববাদত জনসাধাৰণে স্বাধীনতা উপভোগ কৰিব পাৰেনে?

৩) পাৰ্থক্য লিখা—

- ক) গণতন্ত্ৰ আৰু ৰাজতন্ত্ৰ
- খ) একনায়কত্ববাদ আৰু সমাজতন্ত্ৰ

৪) শুদ্ধ-অশুদ্ধ বাছি উলিওৱা—

- ক) চৰকাৰে কেৱল কেন্দ্ৰীয় পৰ্যায়ত শাসন কৰে।
- খ) আমাৰ দেশত গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰ আছে।
- গ) গণতন্ত্ৰ আৰু ৰাজতন্ত্ৰৰ মাজত পাৰ্থক্য নাই।
- ঘ) গণতন্ত্ৰত জনসাধাৰণে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে।
- ঙ) গণতন্ত্ৰত পুৰুষ-মহিলাৰ ভোটৰ মূল্য সমান।

৫) নিম্নলিখিত সিদ্ধান্তসমূহ চৰকাৰৰ কোনটো পৰ্যায়ত পৰে সঠিক বাক্যত (✓) চিন দিয়া—

	কেন্দ্ৰীয়	ৰাজ্যিক
ক) চৰকাৰে কৃষকসকলৰ বাবে বিনামূলীয়া বীজ আৰু সাৰ যোগানৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।	☐	☐
খ) চৰকাৰৰ ৰে'ল মন্ত্ৰালয়ে তিলিচুকীয়া আৰু দিল্লীৰ মাজত নতুনকৈ ৰে'লগাড়ী সংযোগৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।	☐	☐
গ) চৰকাৰে পাকিস্তান চৰকাৰৰ লগত শান্তিপূৰ্ণ সম্পৰ্ক ৰখাৰ চেষ্টা চলাই আছে।	☐	☐
ঘ) ধেমাজি জিলাত এখন শিশু উদ্যান স্থাপন কৰিবলৈ অসম চৰকাৰে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিছে।	☐	☐
ঙ) চৰকাৰে নতুনকৈ দুহেজাৰ টকীয়া নোটৰ প্ৰচলন কৰিছে।	☐	☐

*****